

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

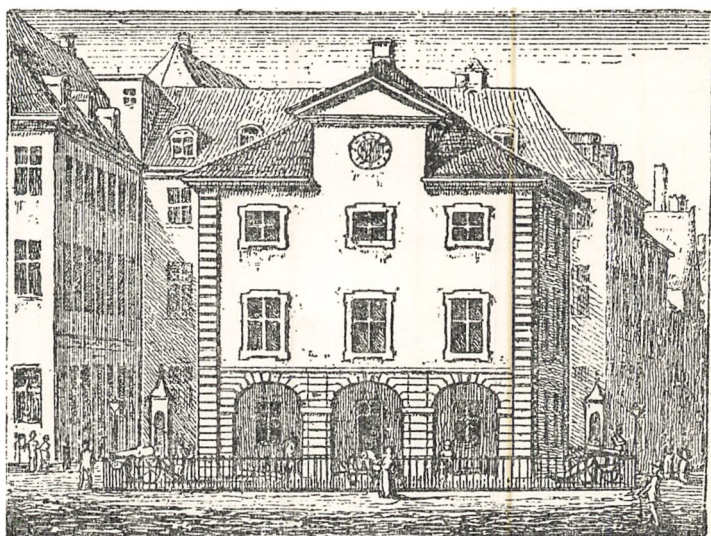
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

S Ø G A A R D
I KLIPLEV SOGN

E. Borgstrøm

AXEL PONTOPIIDAN |

SØGAARD I KLIPLEV SOGN

KØBENHAVN
NØRREBROS BOGTRYKKERI
1939

Fra adeligt Gods til Militærlejr.
Søgaard gennem Tiderne.

*Udgivet med Støtte af
Grænseforeningen.*

Det var efter Opfordring af Officerskammerater ved 12. Bataillon, at jeg under et Ophold paa Søgaard i Efteraaret 1935 fik Lyst til at skrive disse Blade af Søgaards Historie.

Det værnepligtige Mandskab vil sikkert ved Tjenestens Ophør bringe mange gode og værdifulde Minder fra Soldatertiden med sig hjem. Og de, der har faaet Lov til at forrette deres Tjeneste i det genvundne Land – i dette Tilfælde altsaa paa Søgaard – vil sikkert være blandt dem, der har faaet de rigeste!

Med Tak til den sønderjydske Befolkning for dens Holdning og Interesse for Hærens Gerning til Styrke for Troen paa en lykkelig Fremtid for denne, og med Haab om at disse Blade maa blive et kært Minde for mange om deres Soldatertid fra en saa smuk Egn som dette historiske gamle Sted, samt med Tak til saavel Krigsministeriet som Generalkommandoens Chef, uden hvis Bistand de næppe var udkommet, er det, at dette lille Hefte nu ser Dagens Lys.

p. t. Detachmentet ved Søgaard, Sommeren 1938.

Axel Pontoppidan.

Ved Udarbejdelsen af dette Skrift er i Hovedsagen brugt følgende Kilder:

- „*Det adelige Gods Søgaards Historie*“
ved Niels Stenfeldt,
(utrykt; Kommandantskabet paa Søgaard) 1920
Cl. Eskildsen: „*Den sønderjydske Adel*“
(Søgaard — Graasten)
(Sønderjydske Maanedsskrift Nr. 4, Oktober 1930)
„*Danmarks Riges Breve*“
Foredrag holdt paa Koldinghus 8. Juni 1934 af
Lis Jacobsen
samt
Danmarks Adels Aarbog
(Aargang 1902 og 1929).

Sønderjylland, Sønderjylland,
dyrebare danske Stavn,
tabt og vundet, tabt og vundet,
altid tro mod Danmarks Navn!
Hvor i Kongens Rige ellers
nynner Fjordene saa blidt,
smiler Heden saa alvorligt,
ranker Bøgen sig saa frit?

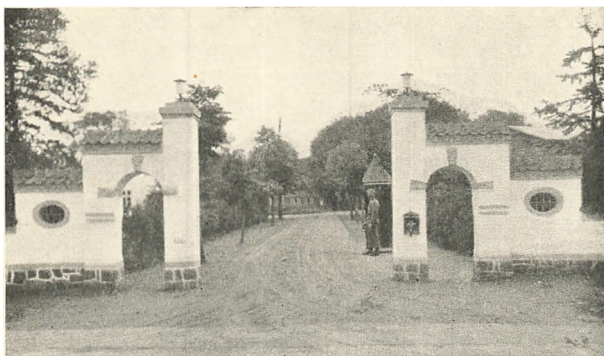
Intet Under, at en anden
fik dig kær med fyrigt Mod.
Intet Under, Danmark værged'
for dig med sit Hjerteblod.
Under kun, saa tro du var os!
slæbt i Lænker udenlandsk,
truet, pint, dog Dansk du talte
og blev ved at tale Dansk.

Sønderjylland, dyre vundet
Danmarks Hjerte engest nær,
atter er du hjemme hos os.
Gud velsigne dig da her!
Mister vi dig atter, vil vi
vinde dig igen om lidt.
Dansk du bliver til det sidste.
Du og Danmark er jo eet.

Kaj Munk.

Kongerevuen ved Jels 1935.

Indkørselen til Søgaard.

Omtrent midtvejs i Sønderjylland mellem Sønderborg og Tønder, i et Terrain, der mod Øst gaar over i bølgende Agre med levende Hegn, Enge og Skove med idelige Glimt af Fjorde og Bælt, og som mod Vest viser Hedestrækninger med Enge om de mange Vandløb, der alle søger i Retning af Marsken, ligger Syd for Hostrup Sø, i et smukt, ret kuperet og venligt Terrain, den militære Øvelseslejr *Søgaard*.

Lejren ligger i Kliplev Sogn, Lyngtoft Herred i Aabenraa Amt ved den østre Ende af Søgaard Sø i en Egn, hvor der allerede i Oldtiden boede et Folk, der talte „Dansk Tunge“. Gennem indvandrede Stormænd, mest fra Holsten, blev Sproget mere og mere tysk indenfor al Administration, medens Befolkningen, skønt den var udpræget dansk og vedblev at bære danske Navne, kun indbyrdes vovede at tale det oprindelige Sprog. Og saaledes gik det paa Søgaard, som paa saa mange andre Steder, at den tyske Tunge fik Overtaget, og det lige til 1854, da den danske og dansksindede Amtmand *Heltzen* købte Gaard og Gods.

Søgaard var et saakaldt „adeligt Gods“, d. v. s. et Gods, hvor Godsejeren eller hans Befuldmægtigede havde Udøvelse af Øvrighedsmyndigheden og den udøvende Politiforvaltning. Endvidere var Godset fritaget for Toldafgifter og Militærtjeneste og havde særlige Jagttrettigheder. Dets Beliggenhed var meget afsides, idet den dengang brugte Hovedvej, den gamle Kongevej — Oxevejen — eller Hærvejen, den gamle 1000-aarige Vej fra Viborg til Dannevirke — laa ca. 1 Mil længere mod Vest. Godset strakte sig i ældste Tider fra Aabenraa Fjord indtil Flensborg Fjord og frembød et helt igennem smukt dansk Terrain. Naar man kommer Syd fra ligger Gaarden, lige efter at man har passeret den smukke gamle, nu ombyggede Søgaard Kro, det nuværende Søgaardhus, og fortsætter ad Landevejen, passeres Store

Sø til venstre, medens den lille Sø ligger til højre for Vejen. Mellem Store Sø og Lille Sø, der hvor Chausseen nu gaar, ligger Resterne af den af Torstensons Tropper i 1644 plyndrede og nedrevne gamle Borg. Man staar nu foran en smuk Portal med en rød Postkasse paa den hvide Stenmur. Dette er Indgangen til Lejren, der yderligere markeres ved et rødt Skilderhus med Kongens kronede Navnechiffer i Guld. Foran staar Skildvagten med Hjelm og opplantet Bajonet.

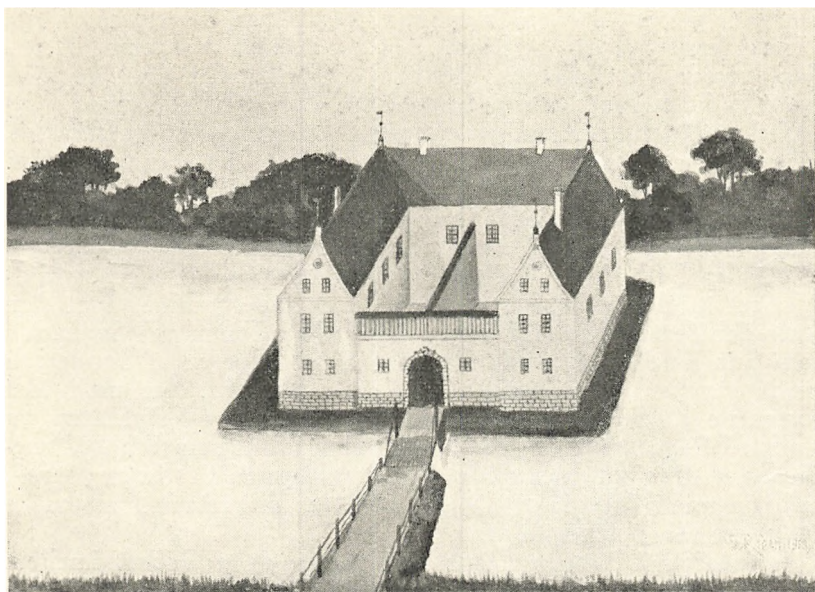
En smukkere Indkørsel til en militær Øvelseslejr kan næppe tænkes!

*

Sønderjylland var i Middelalderen meget hyppig Skueplads for Fejder mellem Kongerne og Greverne af Holsten, og som Følge deraf ogsaa mellem deres Undersaatter, der som den hurtigste Retsforfølgning afgjorde deres Mellemværender ved Sværdet. Og her nævnes ofte Søgaard, hvis Historie gaar langt tilbage, idet den er et af de ældste og største Godser i Hertugdømmerne. Den er tilmed en af de meget faa virkelig gamle Herregaarde paa denne Egn. Især Frederik II havde gjort lyst i Rækkerne hos Herremændene ved at købe disse ud baade i Koldinghus og Haderslev Amter. En Mængde Bøndergods kom gennem Tiderne til Søgaard, idet der af nedlagte Landsbyer oprettedes en Del Ladegaarde, som f. Eks. Graasten, Fiskebæk, Grøngrøft, Kelstrup, Bøjskov og Kiding.

Som Gaardens første Ejer nævnes i Midten af det 12. Aarhundrede *Conrad von Ahlefeldt*, hørende til en af det holstenske Ridderskabs mægtigste og talrigeste Ætter, hvis Indflydelse har haft stor Betydning for saavel Kongerigets som Hertugdømmernes Historie. Men han og de 5 følgende Besiddere af hans Slægt tilhører Sagnhistorien. Paa historisk Grund er derimod Godsets Forbindelse med den berømte Adelsslægt *Limbek*, der ligesom Ahlefeldterne stammer fra Holsten. Denne Slægt Limbek af den oprindelig sydslesvigske eller holstenske Adelsslægt, der antagelig har sit Navn fra Landsbyen Lembæk, Nord for Rendsborg, kom i det 14. Aarhundrede til at spille en meget betydelig Rolle i Nordslesvigs Historie.

Inden der gøres nærmere Rede for Limbekerne og deres Tilknnytning til Søgaard, skal omtales en anden Slægt fra Begyndelsen af det 14. Aarhundrede, der ogsaa har hørt til Nordslesvigs betydeligste Jordbesiddere, nemlig Skram'ernes Slægt, der sammen med Sidelinien Blek omkring ved Aar 1300 sidder inde med store Godser i den midterste og vestlige Del af Nordslesvig. Men paa det Tidspunkt kulminerede Slægten hernede. Holstenske og sydslesvigske Adelsslægter begyndte nu at fortrænge den, idet de erhvervede deres Ejendomme, hvorefter Skram'erne vandrede Nord paa til Kongeriget. En af denne Slægts mest fremtrædende Mænd var Jacob Rost, hvis eneste

Søgaard omkring Aar 1500.

Barn, Datteren Katarina, omkring Aar 1340 blev gift med *Johanes Limbek*, en Fætter til Valdemar Atterdags Drost Klaus Limbek, den kendteste af Slægten, der blev Stamfader til den Tørningske Gren af Limbekerne. Den ældste kendte Mand af denne Slægt er *Gotskalk Limbek*, der efterlod 8 Sønner, af hvilke den ældste ovenfor nævnte Johanes Limbek var Søgaards Besidder fra 1344—1355, altsaa i den Periode, Valdemar Atterdag af al Magt arbejdede paa at samle det splittede, pantsatte Rige. Johanes — eller som han ogsaa kaldtes Henneke — blev Stamfader til den Søgaard-Trøjborgske Linie. I 1344 forlenede Hertug Erik ham med Lundtofte Herred og her byggede han Søgaard. 1348 fik han Rømø og Visby Sogn i Forlening, hvor han opførte Trøjborg. Han var efter alt at dømme en betydelig Mand, idet han til Trods for sin idelige Vaklen mellem Kongen og Hertug Valdemar, hvis Vasal han var, dog naaede at faa samlet sig disse store Godser.

Det var ham, der i Søen byggede den førømtalte Borg, som var en rød, 3-fløjet Bygning af Grundmur i 2 Stokværk og med blaa Tage. Den aabne Side lukkedes af en Mur, hvori Porten sad. Det var paa den Tid, Retten sad i Spydstagen og Sværdet! Han gav den Navnet Søgaard, der igen gav Navn til Søerne. Efter hans Død 1355 arvedes Søgaard af den yngre Broder Hr. *Lyder Limbek*, der 1377 kaldes Lensmand paa Søgaard og som sammen med sine 3 Brødre udstedte et Vidnesbyrd om, at Søgaard var Greverne af Holstens aabne Slot; medens Datteren,

der blev gift ind i Munk'ernes mægtige Slægt, der trofast fulgte Limbek'erne i deres skiftende Politik overfor Valdemar Atterdag, arvede Morfaderens Ejendom i Roost. Og efter at have været i forskellige andre Limbek'ers Eje, gled Søgaard ved Giftermaal gennem Familien *Pogwisch* over til Slægten *Ahlefeldt*, i hvis Besiddelse det næsten uafbrudt blev i mere end 300 Aar.

Af disse Besiddere var *Claus von Ahlefeldt*, hvis Hustru var født Anna Pogwisch, Johannes Limbeks Datterdatter, den første og blev saaledes Stamfader til Søgaardlinien. Claus fik af Hertug Gerhard 1398 Pantebrev paa Lundtoft Herred og faldt i Toget mod Ditmarskerne i 1404 ved Süderhamme, hvor han førte den forreste Fane. Under hans Enke, „*Fruen paa Søgaard*“, som hun kaldtes, voksede Gaarden til at blive en af Sønderjyllands største. Ved hendes Død gik Søgaard, der mod Øst grænsede til Sundeved og mod Vest naaede til Bylderup og Rabsted Sogne, ved Arv fra Søn til Søn, indtil den tilfaldt *Benedict von Ahlefeldt*, der ejede den sammen med Broderen *Jørgen*, indtil denne i 1500 faldt i Slaget ved Hemmingstedt, hvor ogsaa 10 andre Ahlefeldter faldt.

Benedicts 2 Sønner, *Frans* og *Gregers*, delte Godset imellem sig i 2 „Halv Søgaarde“, og levede iøvrigt i Kiv og Strid. De kom saa daarligt ud af det med hinanden, at de tilsidst byggede en Mur tværs over den snævre Borggaard, saa de helt adskilt kunde leve deres Liv, hver for sig i Ro og Fred. De ligger begge begravede i Klipleve Kirke efter at have sat Livet til i Toget mod Ditmarskerne.

At Søgaard — eller om man vil — begge Halv-Søgaarde ogsaa har haft andre Ejere end Ahlefeldter i denne Periode, fremgaar bl. a. af den kendte Rantzauske Tavle paa Krengerup (Fyn). Over dennes Billede af Søgaard staar: Danielis filii, Hem(mingi) — Hemmings Søn, Daniels, og nedenunder: Arx Sgardia — Borg Søgaard.

Daniel Rantzau var født 1534 af Linien Hohenfelde. Han var Klosterprovst i Uetersen og nævnes som Ejer af Halv-Søgaard 1579. Det var dog gennem sit Ægteskab med *Dorothea v. Ahlefeldt* til Halv-Søgaard, at han blev Ejer. Han døde 1589, hvorefter hans Part i Søgaard gik over til Stifsønnen *Frederik Ahlefeldt*.

Blandt Søgaards mange Ahlefeldter — ialt 12 — skal her nævnes *Gregers Sønnesøn* af samme Navn: *Gregers Ahlefeldt* den Yngre, der gjorde Graasten til sin Slægts Hovedsæde og 1616 byggede det første Graasten Slot og som ogsaa havde faaet store Ejendomme paa Als ved sit Ægteskab med *Mette Blome*, hvis Moder var den sidste mandlige Stures eneste Datter. — Endvidere hans Søn *Hans Ahlefeldt*, „Den gode danske Mand“, født ca. 1605, der ejede Gaarden fra 1616 til 1663, og Storkansleren *Frederik Ahlefeldt* samt dennes 2 Sønner.

Hans Ahlefeldt, gift med Anna Sehested, var en meget bega-

Storkansler Greve Frederik Ahlefeldt.

vet og kundskabsrig og baade kendt og anset Mand, saavel ved det gottorpske Hof, som ved Kongen af Danmarks Hof. At han nød stor Anseelse fremgaar af, at han f. Eks. ved Frederik III's Hyldning i Flensborg var Landmarskal valgt af sine Ligemænd. Han ejede Søgaard sammen med Svogeren, *Frederik Ahlefeldt*. Dette var paa Trediveaarskrigens Tid. Uden nogen forudgaaende Krigserklæring rykkede en svensk Hær i Slutningen af 1643 under Torstensson fra Kiel op gennem Hertugdømmerne og videre op gennem Jylland, som han i Løbet af $\frac{1}{2}$ Aars Tid gjorde sig fuldstændig til Herre over. Som en Stormbølge drog Svenskerne frem, røvende, brændende, plyndrende og skændende. Overalt opstod der Panik, og alle, der kunde, flygtede for dem, og blandt disse ogsaa Ahlefeldterne paa Søgaard. Den røde Borg, der under Wallensteins Plyndring og Besættelse af den jyske Halvø en Snes Aar i Forvejen, var forblevet uberørt, blev nu belejret, stormet og brændt af, saaledes at kun en Ruin laa tilbage som et sørgeligt Minde om Svenskernes Plyndringstogt dette Efteraar. Hans Ahlefeldt solgte i 1648 Graasten til Hertug Philip af Lyksborg, og sad iøvrigt i store økonomiske Vanskeligheder. 1648 solgte han sin Halvpert af Søgaard ligeledes til Hertug Philip, som 1662 maatte

sælge Halv Søgaard med 25.000 Rd.'s Tab til *Frederik Ahlefeldt*. Denne skal have været en haard og hensynsløs Godsherre, der spillede en betydelig Rolle i sin Tid. Han maatte til Slut lade sig erklære fallit, vistnok 1662, samme Aar han døde i Itzehoe. Et Maleri af ham hænger i Kliplev Præstegaard.

Hans Medejer, *Frederik Ahlefeldt* af den yngre Linie, der 1. Gang var gift med Birgitte v. Ahlefeldt, en Datter fra Søgaard, brugte ogsaa mange Penge, men red Stormen af. Han havde tiltraadt Besiddelsen af Halv Søgaard 1614, flygtede 1627 ved Fjendens Indfald til Slagelse og var ligesom Hans A. med til Hyldningen 1648. Da Søgaard var ødelagt, boede han paa det i Nærheden liggende Grøngrøft. Han døde 1657 og efterlod Godset til sin Søn af samme Navn, den senere saa berømte Storkansler og Statholder i Hertugdømmerne, *Frederik III's* og *Christian V's* tro Tjener *Frederik Ahlefeldt*, der blev Gaardens 13. Ejer. Dennes Betydning for Danmarks Riges Historie er saa kendt, at den ikke her skal gøres til Genstand for nærmere Omtale. Dog skal nævnes, at han var født 1623 og opdraget paa den gamle, røde Gaard. Han boede dog oftest paa Jagtslottet Graasten, som han ombyggede, og hvortil han anvendte Mursten fra Søgaards Ruin, der ogsaa brugtes senere hen til Opførelsen af adskillige Huse i Lundtoft. Som selvstændig Ejendom blev Graasten grundet af *Gregers Ahlefeldt*, der faldt i Ditmarskerkrigen 1559. Det var oprindeligt bygget som et Jagthus til Brug for Herrerne paa Søgaard. Han købte af Hertug Philip efter 160 Aars Adskillelse den ældre Linies Halvpart af Søgaard, og han og hans Børn kaldte sig for Fremtiden „Herrer til begge Søgaard“.

Foruden af Søgaard og Graasten var Grev Ahlefeldt Besidder af Grevskaberne Langeland og Rixingen, Baroniet Mørsberg, Ballegaard og Herringholm. Lensgreven var gift 1. Gang med Grevinde Dorothea Rantzau, Statholderens Datter, med hvem han fik 3 Tønder Guld i Medgift; 2. Gang med en tysk Grevinde Leiningen-Dagsburg.

For Danskhedens Sag gjorde Storkansleren meget, ligesom han for at udslette det gamle Skel mellem Hertugdømmet og Kongeriget førte mange Kampe med Hertugerne af Sønderborg og Nordborg. Han forfulgte her hensynsløst sit politiske Maal, Indlemmelsen af de forskellige smaa hertugelige Besiddelser i Sønderjylland under den danske Krone. Storkansler Grev Ahlefeldt, der 1662 atter indlemmede Graasten i sine Besiddelser, var af Naturen stejl, uomgængelig og lunefuld, men dygtig og arbejdsom. Som Privatmand var han skiftevis udpræget Landjunker og stille Videnskabsmand. Han var Søgaards mest berømte Ejer og døde i Hovedstaden 1686 efter 14 Aar i Forvejen at være blevet optaget i den danske Grevestand. Begge Søgaarde gik da over til hans Sønner: General, *Greve Frederik Ahlefeldt* og Statholder, *Greve Carl Ahlefeldt*.

Grev Frederik var født i Flensborg 1662 og fik i en meget ung Alder store Stillinger og anvendtes ved repræsentative Lejligheder. Han var Vicesatholder og Landraad i Hertugdømmerne. Ved sin Faders Død overtog han Grevskabet, blev Geheimeraad og Oberst, hvorefter han i flere Aar var i udenlandsk Tjeneste. Blev senere Statholder i Hertugdømmerne og Generalløjtnant og gav sig meget af med Administrationen af sine vidtstrakte Godser og byggede Graasten færdig i pragtfuld hollandsk Stil. Han indrettede et kostbart Orangeri og anlagde den store Have, hvor Graastenæblet først fremelskedes. I 1706 blev han Øverstkommanderende over Hjælpekorpsset i kejserlig Sold i Ungarn og blev Aaret efter General. Men har var svagelig og stadig syg og døde 1708 i Regensburg. Han var gift med Christian V's Datter Sofie Amalie Moth, senere med en Datter af Storkansleren General Conrad Reventlow.

Broderen *Carl*, der var Storkanslerens yngste Søn, var født 1670 paa Hartenburg. Han arvede først Grevskabet Rixingen i Tyskland, samt ved Faderens Død i 1708 Langeland, idet begge hans ældre Brødre var døde, samt Søgaard.

Som ung fik han en omhyggelig Undervisning, han studerede i Udlandet og var Guvernør hos Prins Carl — Chr. V's Søn — og naaede gennem de forskellige Hofstillinger op til at blive baade Overhofmarskal, Overstaldmester og Overhofmester. Senere gik han Civilembedsvejen, blev Præsident for Politi- og Kammerkollegiet, fik Sæde i Konseillet og endte sin Løbebane som Statholder i Hertugdømmerne. *Grev Carl*, der lod Sorgenfri Slot opføre, var gift med Grevinde Ulrikke Danneskiold-Laurvig og havde i Ægteskabet 5 Børn.

Trods høje Embeder og store Godser var hans Formueforhold meget slette. Han maatte saaledes bl. a. pantsætte sine Ejendomme i Kalundborg Amt. *Grev Carl* døde paa Graasten 1722 og efterlod et Bo, der var konkurs.

Ved Fallitauktionen 1725 købte Hertug Chr. August af Augustenborg bl. a. Graasten, ligesom Søgaard ved denne Lejlighed gik ud af Ahlefeldtslægten, idet begge Søgaarde og Aar-toft, der var paa ca. 1200 Tdr. Land, tilsloges Landraad Godske v. Thienen for 37,700 Rigsdaler. Slægten v. Thienen er en af de endnu den Dag i Dag blomstrende 10 Slægter, der er tilbage af de i 1470 i Slesvig og Holsten jordbesiddende 55 adelige Slægter.

Godske v. Thienen var født 1683 og overtog Søgaard 1726. Han var kongelig Landraad og tillagdes senere Konferensraads-titlen og Kammerherre Chargen. Da Søgaard var uden Hovedbygning, tog han, der forblev ugift, ikke Ophold her. Han lod Avlingen forpagte ud og kom ret naturligt, ligesom Brodersønnen *Hieronimus v. Thienen*, der ligesom Onklen ogsaa følte sig som Tysker, og som efter dennes Død i Kiel i 1744 arvede Godset, til at staa i ret fremmed Forhold til Søgaard, der for dem kun blev en Pengeanbringelse; sidstnævnte, der ogsaa var

kgl. dansk Landraad (i Holsten) ombyggede det store Kohus, og hans Navnetræk H. v. T. 1780 minder endnu om hans Ejertid.

Han døde ligeledes ugift 1786, hvorpaa Søgaard tillige med Aartoft gik over til hans Moders Søn af 2. Ægteskab, Greve *Verner v. d. Schulenburg*, Søn af Feltmarskallen.

Denne var født 1736 og kom 1742 til Danmark, hvor han i 3 Aar studerede i Sorø, senere i Leipzig. Til Trods for, at han blev dansk Embedsmand og Godsejer, var han ganske ude af Stand til at tale Dansk. Ej heller boede han paa sin Gaard, som han dog af og til inspicerede fra Hamborg. Han udstykkede en Del af Søgaards Hovedjord, ophævede Livegenskabet og indførte Arvefæste. Som den sidste af sin Slægtslinie døde Grev *Schulenburg* 1810 i Saltzwedel som dansk Kammerherre og fhv. Envoyé ved det saxiske Hof, og Godset blev da overtaget af Enken, den fra Struenseeperioden bekendte Fru *Johanne de Mollville f. Meyer*, der var meget interesseret i Driften, som dog lededes af en Forpagter. Efter hendes Død 1817 gik Besiddelsen over til en Sidelinie, til kgl. preussisk Landraad *Baron Leopold Vilhelm v. d. Schulenburg*, der Traditionen tro heller ikke boede paa dette Familiens danske Herresæde, der atter var bortforpagtet. Han var dog af dansk Adel, idet han ved kgl. Resolution af 1818 og med Patent af 1828 blev optaget i den danske Adelsstand. Efter hans Død i 1834 solgte hans Enke, f. v. *Kirchbach*, Søgaard til Advokat *Gustav Friederich v. Güntzel* fra Slesvig.

Denne Ejer, født 1796, var den første siden 1644, der boede paa sin Ejendom. Han byggede den for nylig ændrede eenetages Hovedbygning, tækket med rød Tegl, dog uden de takkede Gavle — altsaa det, vi nu kalder Søgaard. Han anlagde Haven, byggede Porten gennem det gamle førømtalte Kohus og førte en ny Kirkevej til Kliplev gennem Skovene og var iøvrigt en dygtig Godsejer, der oparbejdede Driften og købte meget af det tidligere frasolgte tilbage. Under hans Regime gennemførtes endvidere Anlæggelsen af den nye Chaussé Rendsborg—Kolding, ved hvilken Lejlighed Dæmningen blev lagt over Søgaard Sø, hen over Ruinerne. Nord for Gaarden kom Chausséen til at gaa gennem Bjergskov Bakke. Dette var i 1847. Endnu paa denne Tid kunde man tydelig se det gamle Slots Grundmure og de mange Rum med de forskellige Flisegulve gul og grønlacerede med Aars-tallet 1587 og Navnet „Anefeldt“. Advokat Güntzel gjorde en betydelig Indsats paa Søgaard; han var en ordenselskende Godsherre, dog ikke vellidt af sine Folk. Han havde et ret stort Bibliotek, hvoraf Rester endnu findes paa Gaarden, og holdt meget af at køre med 4-Spand. Han døde 1844, og siges at gaa igen paa Gaarden.

8 Aar senere døde hans Enke født *Dreyer*. Ved hendes Ligbegængelse, fortælles det, var der 4 Heste for Ligvognen, der med Villie var gjort halte for yderligere „at sætte Sørgestemningen op“.

Amtmand Eugenius Heltzen.

Søgaard blev nu solgt med alle Herligheder for 154,000 Rgd. til daværende Amtmand i Aabenraa *Eugenius Sofus Ernst Heltzen*.

Heltzen var af gammel dansk-norsk Familie, Søn af Kammerherre Oberstløjtnant H. og født i København 1818. Efter at have taget juridisk Embedseksamen blev han Protokolsekretær i Højesteret, samtidig med at han som Hofjunker havde Tilknnytning til Hoffet. Efter 3-Aars Krigen var det ham om at gøre som Amtmand i Aabenraa at eje Jord i Sønderjylland, og han købte derfor Søgaard og det nærliggende Gods Aartoft med et Omraade paa ca. 1200 Tdr. Land, som den preussiske Stat senere tilplantede med Gran.

Amtmand Heltzen var en dygtig, myndig, energisk og samvittighedsfuld Mand. Han havde Sæde i Rigsraadet og i politisk Henseende var han Helstatsmand, der som Navnet siger, tilsigtede i Tidsrummet mellem de to slesvigske Krige at sammenknytte Kongeriget med Slesvig og de to tyske Hertugdømmer. Efter Krigen 1864 delte han Skæbne med saa mange andre danske Embedsmænd og blev udvist af Landet som mistænkt for at have staaet i Forbindelse med den danske Hær. En kort Tid var han Justits- og Kultusminister i Ministeriet Bluhme og mødte her, som i al sin tidligere Embedsvirksomhed, med usæd-

vanlige Evner. Han blev imidlertid ikke længe i denne Stilling, idet han blev Offer for en Intrige og styrtet i Marts 1865, skønt Kong Christian IX til det sidste holdt paa ham. Hans Haab om senere at faa en Portefeuille gik ikke i Opfyldelse. Han afsluttede sin Embedsmandskarriere i Odense, hvor han i 1898 døde som Stiftamtmand, Kammerherre og Storkorsridder.

Ved Heltzens Tiltrædelse som Ejer af Søgaard skete der betydelige Ting, idet al Administration indenfor hans Omraade med fast Haand nu blev dansk baade i Skrift og Tale. Han forsynede Hovedbygningen med de ovenfor omtalte 5 smukke gotiske Gavle, ligesom han i Aarene mellem vore slesvigske Krige byggede Sidefløjene i Nord og Syd samt havde Plan om at opføre et Taarn midt paa Bygningens Langside. Han grundede et Brænderi, hvor den bekendte „Bommerlund-Snaps“ blev brygget; det blev først nedrevet i 1908. Denne Akkvavit stammede oprindeligt fra Gejlaa Kro, hvor Vejen ned mod Bov „sig bøjer bred og sandet, der ligger Kroen Bommerlund, bekjendt i hele Landet“. Denne Bommerlundersnaps spillede i det hele taget en stor Rolle, ikke mindst paa Kroerne langs den før omtalte Oxevej, hvor i Ufredens Dage de kæmpende Tropper drog og hvor Oxer senere i Hundredtusindvis færdedes paa Vej fra Nørrejyllands Enge til de tyske Markedspladser i Holsten og Hannover. Naar vældige Støvskyer mod Nord forkyndte, at Studene nærmede sig, ventede Ærter og Flæsk med dertilhørende Snaps, der iøvrigt maatte holdes Maade med, thi de var krasse! — —

Nu om Dage er store Dele af denne Vej ganske borte. Der gøres dog meget for at være om dette formentlig fra Oldtiden stammende historiske Minde, idet Fredningsnævnet nu delvis har fredet bl. a. det Stykke af Oxevejen, der i en Bredde af 20—30 m gaar gennem Bommerlund Plantage. —

Men tilbage til Amtmand Heltzens gode danske Ejerperiode! Ogsaa Møllen Syd for Søen, der iøvrigt blæste om i 1914, lod Heltzen opføre, og endelig er han Mester for Opførelsen af et Mosefogedhus og Erhvervelsen af den smukke Skriverbolig i Klipleve, bygget 1821, men nu forlængst solgt fra Godset. Endvidere tilbagekøbte han Tomten med Slotsholmen, der i sin Tid var solgt fra, skabte den naturskønne Bjergskov Plantage af Graner i endeløse, snorlige Rækker paa 80 Tdr. Land, hvor de militære Skydebaner nu ligger, og købte Hostrup Sø.

Sammen med sin Familie tilbragte Heltzen ofte om Sommeren en 14 Dages Tid paa sin Gaard, men trods sin absolutte Danskhed, manglede han dog den rette Forstaelse af mangt og meget. Han var i det store og hele velset af Befolkningens Flertal, om end hans Haardhed — han anvendte saaledes Pryglestraf overfor Afsyngelsen af „Slesvig-Holsten-Visen“ — skærpede Mod-sætningsfølelsen hos Hjemmetyskerne. Megen Uvillie skabte han sig ogsaa, da han engang under nogle Kejsermanøvrer, hvor

der var Indkvartering paa Søgaard, til Gaardens dansksindede Folks store Forargelse højste det tyske Flag. Ogsaa hans Bortforpagtning af Gaarden gav Anledning til en Del Kritik, dog gjaldt dette ikke hans første Forpagter, Tolderlund, der ledede Driften indtil 1864. Tolderlund var god nok! I 1848 havde han som Herregaardsskytte deltaget i det beredne Jægerkorps fra Øerne ved 1. Eskadron og dér udvist megen Conduite. Eftermanden, Møller, der var Forpagter til 80'erne, var, hvad man kalder „blakket“, og kunde ikke klare sig, medens endelig Skovfoged Pedersen var tysksindet, hvis Søn en Aarrække var Forpagter af Kroen.

Enken efter Kammerherren *f. v. Stemann*, videredrev Godset, ikke mindst fordi hun havde givet sin Mand det Løfte ikke at lade det komme over paa tyske Hænder, hvortil der stadig var Tilbud. I 1906 gav hun dog Slip paa Søgaard, hun var dengang over 76 Aar og solgte den til Konferensraad *Axel Heide*, Privatbankdirektøren, der imidlertid kun ejede det i et Fjerdingaar. Det overtoges da af *Villars Knudsen Lunn*, der var født 1845. Lunn var Student fra Roskilde, kom paa polyteknisk Lærestalt, hvorpaa han studerede først i Armstrongs Fabriker i Elswich, derpaa i New Castle. Efter sin Hjemkomst fra Udlandet knyttedes han til danske Jernbaneanlægselskaber, samtidig med at han drev Landbrug og Teglværk. Han var en udpræget konservativ Mand og i en længere Aarrække Landstingsmand. Gennem sit Ægteskab med Aabenraaborgeren Junggreens Datter blev han personlig knyttet til Danskhedens Forkæmpere i Sønderjylland.

Lunn boede ikke paa Søgaard, men interesserede sig glødende for den gamle danske Ejendom, hvis Hovedbygningens Indre han ombyggede, ligesom han lod en gammel Lade erstatte af en ny. Da han i 1910 afhændede Godset var det hans Medarbejder *Andreas Poulsen Raben*, der rykkede op som Godsejer. Raben er født 1879 i Fauervraa ved Christiansfeld og hører til en Slægt, der gennem mange Led har været dansk. I den Aarrække, han ejede Søgaard, har han lagt et betydeligt Arbejde i Gaardens Drift, der dog under Krigen led stærkt, mest af Mangel paa Foderstoffer og Kunstgødning i Forbindelse med, at alt Korn maatte afleveres. Han grundmurede den nye Lade helt, og fik sikkert det ud af Ejendommen, som paa nogen Maade var muligt — Jorden hører ikke til Jyllands bedste!

Da Krigen brød ud, mødte Raben, der i 1901 havde gjort Tjeneste ved Gardegrenaderregiment Nr. 5, med 7 af sine Folk fra Søgaard under de tyske Faner. Af disse blev de 3 saarede: Raben, Gartner Stumme og Arbejdsmand Gustav Møller. Raben mødte i Flensborg og blev først ansat i Landeværnet som Banebevogtningssmand, afgik derpaa til Fronten til 3 Aars uafbrudt Tjeneste. Af disse faldt de to Aar i Frankrig og et Aar paa Lazaret efter at han var blevet saaret den 5. September 1916

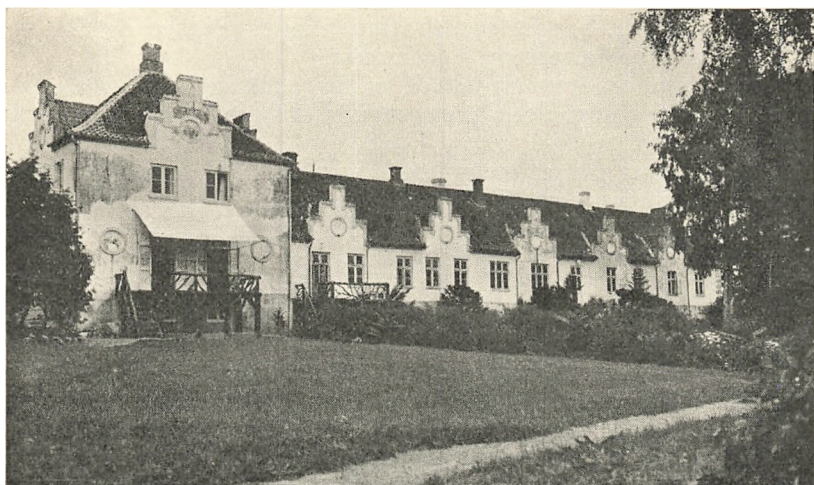
ved Estrie i Sommeområdet. Ved denne Lejlighed blev Raben dekoreret med Jernkorset.

Med Gaardens Drift kneb det ret naturligt i disse Aar, dels fordi Ejeren kun meget sjældent kunde faa Orlov — to Aar i Træk var han saaledes slet ikke i sit Hjem — dels fordi Driften af Gaarden i denne vanskelige Periode blev ledet af den gode Dansker Købmand Riis fra Aabenraa, som var et dygtigt Menneske, men allerede dengang en ældre Mand, uden fagmæssig Forstand paa større Landbrug. Dertil kom, at han maatte drive Gaarden udelukkende ved Hjælp af gamle Landsstormssoldater, der sammen med en Mængde russiske Krigsfanger, nu var indkvarterede her, medens Søgaards eget Folkehold var indkaldt. Under normale Forhold havde Søgaard kun sjældent haft Indkvartering, sidste Gang før Krigen var i 1910, da der laa en Styrke Infanteri og Dragoner, ialt ca. 300 Mand. Af andre Vanskeligheder ved Driften kom den før omtalte Mangel paa Foderstoffer og Kunstgødning samt at $\frac{2}{3}$ Dele af den i Forvejen ringe Besætning var udskrevet til Aflevering til den tyske 3. Hærs Forplejning, medens den sidste Del var saa at sige fuldstændigt udhungret, mager og elendig. I samme Tidsrum blev Skovene, der var paa ca. 500 Tdr. Land, passede af Skovfoged Simonsen, Jægerspris. Men trods alle disse store Vanskeligheder baade ude og inde, vedblev Søgaard — som altid tidligere — at være Danskhedens faste Midtpunkt i Kliplev Sogn. Her findes 1832 Beboere (1939). Af disse stemte 194 tysk ved sidste Valg, men der er altsaa flere Tyskere (unge). I Sognet er 2 tyske Skoler, 1 i Kliplev (ret ny) med 15 Elever og 1 i Bjerndrup (der har eksisteret siden Genforeningen) med 14 Elever. Der er intet tysk Forsamlingshus i Sognet. Skolerne bruges ogsaa ved Møder.

Ved Voldstedet blev der foretaget Udgravninger i 1911. Grundmure fandtes ikke; en nedstyrtet Murblok, der skønnedes at have været Hjørnemur paa en Bygning fra 16. Aarhundrede, fandtes; den var sikkert skudt ned. Endvidere Sten og fladtrykte Blykugler, Stentrin og Pejser med Johan Ahlefeldts Navn og 1585/1568, ligesom ogsaa et Muranker. Et Støbejernsbalister paa Gaarden bar Aarstallet 1568 — Aaret for Opførslen. Enkelte Prøvegravninger fandt senere Sted i 1920.

I 1923 blev den store, smukke Søgaard Kro solgt til Jørgen Hansen, der helt igennem er en god dansk Mand.

Omkring Aarsskiftet 1934—35 indtraf vel nok den største Forandring i Søgaards flere Hundrede Aars Tilværelse, idet Staten købte den til Øvelsesplads for Hæren, som derved blev Gaardens 27. Ejer. Dog ikke hele Arealet blev Hærens, idet en stor Del overgik til Jordudvalgets Udstykning til fortsat Landbrugsdrift. Forpagter Behring havde da, efter I. Eriksen, Sø-

Sogaard 1935.

gaarders Jorder i Forpagtning. Alle Bygninger er af Grundmur; Hovedbygningen var med Tegltag, Hestestald med Vognremise med Straatag, de øvrige Avlsbygninger med Trimpel og Paptag. Til Gaarden hørte 4 Arbejderhuse og en Skovfogedbolig.

Gaardens samlede Areal var 1600 Tdr. Land (1925). Ager: 960 Tdr. Land, Eng: 150 Tdr. Land, Skov: 450 Trdr. Land og Mose: 36 Tdr. Land. Ejendomsskyld Kr. 462,300 og Jordværdi Kr. 281,600.

Af alt dette overgik til Hæren ca. 150 Tdr. Land Ager, Eng og Overdrev, ca. 200 Tdr. Land Skov og Plantager, Skovfogedstedet, begge Søgaard Søerne og den store Hostrup Sø.

Klipleve Sogn byder, som allerede omtalt, et herligt Terrain af ret kaotisk Blanding. Her findes Muldjord, lette Sandjorder, Hedestrækninger, Indsøer, Mose, Sandsletter med sammenføjede Høje og stejle Bakker med Bjerndrup Aa løbende gennem det hele. Med sine store nu nedlagte Herregaardsmarker, der støder lige op til Lejren, naar dette Terrain paa Uddannelsens Omraade næsten det ideelle. Gaar man gennem Bøgeskoven, som delvis indrammer Søgaards største Sø, vil man finde, at den har en midtjydsk Karakter. Meget faa ranke, men mange krogede Stammer dominerer, Mos overalt. I stemningsfulde Omgivelser ligger Hostrup Sø, omgivet af sine Mosedrag, som en trist stor Flade, hvoraf mange store Sten dukker frem. Det er en typisk Hedesø, en vandfyldt Lavning i Hedesletten, maaske opstaaet ved, at Vinden har blæst Sandet bort og derved udhulet den, hvorefter Grundvandet er steget op over Jorden. Og et eget Dyreliv findes her: Raavildt og efter Aarstiden Tusinder af Sædgæs, Graagæs, Graaænder og Svaner paa Træk. I Søerne

Oddere, Gedder, Sandarter, Aborrer, Skaller, Brasen og Aal — et Eldorado for Jægere og Lystfiskere.

Og smukt og stemningsfuldt er her omkring den nye, stilrene Hovedbygning, der ligger omgivet af høje, gamle Træer og grønne Plæner.

Smukkest er det at komme til Søgaard Syd fra. Man passerer da, som før omtalt, Søgaardhus, og ser bag den hvide Hovedbygning med de røde Tage, Dannebrogse vaje højt, højt oppe med Himmelen som Baggrund.

Smukt er der til alle Tider, som f. Eks. naar Vaaren begynder at gry og senere ved Majdag, naar Knopperne brister og Frugttræer og Skoven staar i sin fulde Pragt med Bøgen skøn og fin, medens Pinselillierne lyser i Haven og de gule Mælkebøtter i Tusindvis flammer paa Grøftekanterne. Bregner, Violer og Anemoner pipper frem af det gamle Løv, samtidig med at Skovmærker og Lilliekonvaller sender deres fine, betagende Dufte op under Træernes nyudsprungne Kroner, som Solstraalerne leger i, medens Gøgen kukker og Skovduen kurrer ud over Søernes rolige Flader, hvor alt er ganske stille. Kun høres af og til i det fjerne de vilde Svaners Skrig, Lyde, som kun understreger Stilheden!

Ligeledes om Sommeren, naar Solen bager og varmer og Blishønsene i Søen ikke lader en i Fred for deres smaa Familiestridigheder i Form af Skrigen og Plasken, som kan høres langt væk, medens Insekternes Brummen og Summen kan gøre en døsigt og uenergisk.

Og om Efteraaret, naar Skoven fra sin fulde Pragt gaar til Hvile i Høst, naar Løvet skifter Farve, bliver gulrødt og falder til Jorden for en fejende Efteraarsblæst, og Søgaards Have vrimler af Træfrugt, og blomstrende Gyldenris og Georginer med Snebær og Hyben paa de mange Gærder, baade med dets Slud og Storm og silende Pløjemarken, og i det gode Vejr, om end Solen synker hurtigt langt i Vest og det sidste Fløjt af Trækfuglene har lydt i vore Øren. Hele dette vekslende Spil i Naturen kan ikke andet end paavirke den, der færdes her, og vække Alvor! Og endelig paa Vinterdage, baade naar Sneen har lagt sit hvide Dække over Have og Mark, hvor Træerne staar uden Løv og den lave Sol kaster Strejflys ind mellem Stammerne, eller naar Taage og Regn driver ind over den tilfrosne Sø.

Altid er Æventyret der — altid et Billede paa Skønhed og Harmoni paa dette Sted, der er saa rigt paa Fortidsminder! En egen historisk Stemning hersker her i denne skønne og afvekslende Natur.

Tankerne kan ikke lade være med at gaa tilbage til alle de gamle Slægter, som engang havde til Huse her. Alle Mænd af Landets bedste, og hvis Virksomhed har sat dybe Spor ikke alene paa dette Sted, men i Danmarks Riges Historie. Hvor disse før herskede, hersker nu Militæret!

Kostalden paa Søgaard 1935.

Formålet med Købet af Søgaard var, som allerede omtalt, Indrettelsen af en Øvelseslejr til Brug særlig for de sønderjydske Garnisoner, idet disse ofte har Vanskelighed ved navnlig under Indkaldelserne at underbringe de mødte Styrker.

Efter et forceret Arbejde i Hovedbygningen og paa Avls-gaarden stod den nye Øvelsesplads snart klar til at modtage Mandskab fra de forskellige omliggende Afdelinger, der i dette pragtfulde Terrain staar overfor Uddannelsesmuligheder, som næppe før er kendt bedre i Hæren.

Nær Skilderhuset er indrettet Vagtstue for Vagtkommandør og Vagtmandskabet. Hvor der før i Tiden var Stalde og Lofter er disse nu forandrede til Sovesale for de menige. Samlingsstuer og Pudserum — alt smukt og tiltalende, omend noget spartansk. Plads til Heste og Materiel blev bragt til Veje.

De første Styrker rykkede allerede ind i Lejren den 20. Januar 1935; det var 1 Kompagni af 3. Bataillon i Haderslev. I flere Dage inden Ankomsten af Bataillonens Mandskab havde Beboerne i Kliplev Sogn haft travlt, alt skulde jo være parat til Soldaternes Ankomst til Ahlefeldternes gamle Herresæde, der har saa dyb Rod i Befolkningens Bevidsthed, at et gammelt Ord paa Egnen siger, at „fra Søgaard kommer kun Godt“.

En Æresport og en Æresallé var rejst, og langs Landevejen stod hele Sognet, ung og gammel, Side om Side — en stor Glæde og Stolthed lyste ud af alles Øjne.

Kompagniet svingede nu ind og under præsenteret Gevær, og medens Befolkningen stod bevægede og med blottede Hoveder, gled Splitflaget for første Gang til Vejrs over Søgaard.

Nedenstaaende Sang af Skovarbejder *Jens Hansen* og Hustru *Stine Hansen* blev sunget ved Velkomstfesten paa Søgaard Kro den 20. Januar 1935:

„Et Velkommen vore danske Soldater“.

Mel.: Vift stolt paa Kodans Bølge.

Velmødt, I danske Jenser,
Vi hilser Jer i Dag,
Velkommen, vi jer byder
her under Danmarks Flag.
Velkommen her til Søgaard,
til dette skønne Sted,
thi ingen Sted paa Jorden
er skønnere end her.

Nu er der andre Aander,
som I vil møde her,
i Form af skjælmske Øjne,
der røve vil jer Fred.
Tab ikke eders Hjerte,
thi det sig løsner let,
naar Aanderne udspinder
deres Elskovs Tryllet.

Det vil I straks fornemme,
naar Vintren er forbi,
naar Lærken med sin Stemme
sig svinger højt mod Sky.
Ved Søens Bred i Skyggen
ind under høje Træ,
der kan I hvile trygge
fra Dagens travle Færd.

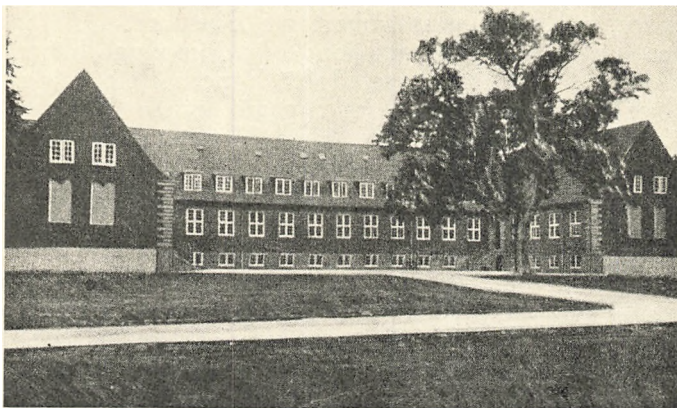
Engang naar I er hjemme
i Frihed hos jer Mor,
da vil I hastigt glemme
al Skjænd og haarde Ord.
Glem ej de bedste Venner,
som I slog Følge med,
bevar et kjærligt Minde
om dette skønne Sted.

Saa mange Sagn og Sagaer
til Søgaard knytte sig
om Spøgelse og Aander
fra Ahlefelders Tid.
Det spøjte rundt i Stalden,
i Kjælder, Loft og Kvist,
to store sorte Hunde
med Øjn'e, der spyede Ild.

I Pligtens Kald adlyder
og møder tappert frem
vor Grænse at beskytte,
bevogte Hus og Hjem.
I Uvejrr eller Solskin,
om Dagen end er lang,
Jer Troskab I bevare
mod Kongen og vort Land.

Senere har der ligget bl. a. motoriseret Batteri, Rekrutkompagnier fra Haderslev, 1. Pionérbataillon og 12. Bataillon fra Sønderborg i næsten 3 Uger under Efteraarsmanøvrerne i 1935. Fra 1. November 1938 er Lejren fast Garnison for 2. Fodfolks-Pionérbataillon.

Men Savnet af større og mere moderne Lokaler var føleligt, og man begyndte derfor paa Opførelsen af en ny Bygning, der 1937 blev færdig. Den har Plads til en Belægning paa 125 Mand og rummer desuden nye Lokaler for Kostforplejningen i Forbindelse med et Køkkenanlæg, der skal være Danmarks mest moderne, og som kan besjpe 300 Mand, samt Badeanstalt for Befalingsmænd og menige.

Kasernen.

Ved Indgangen er rejst en Mindesten med følgende Indskrift:

„Søgaard.
Opført af Hans Limbek 1344. Ejers af Slægten Ahlefeldt fra 1398—1722. Søgaard Slot ødelagt 1643 af General Torstenson. Nuværende Hovedbygning restaureret og udvidet af Kammerherre Heltzen 1858—1860. Ejers af Ingeniør Villads Lunn 1906—10. Ejers af Andreas Raben 1910—34. Købt af det danske Krigsministerium 1934. Taget i Brug som Militærlejr 1935.

I al sin Knaphed dækker denne korte Tekst dog over en lang og omskiftelig Historie, som er bundet til dette gamle Herresæde og til de Slægter, der har levet her.“

Den gamle Hovedbygning er saa godt som nedrevet, idet den har givet Plads for en stor, smuk, moderne indrettet Administrationsbygning. I den nye Østfløj er Bolig for Kommandanten, i Midtfløjen Kontorer, Messer, og paa 1. Sal moderne udstyrede Kvarterer for Officerer og Officianter. Vestfløjen er Bolig for Adjutant og Drifts-Personalet.

I Adjutantboligen i den vestlige Fløj er bevaret et Minde om Søgaards historiske Fortid, idet der paa Væggen i den smukke Vestibule en indsat en Bjælke fra det gamle Kohus, som fortæller, at den stammer fra „Friedrich Graf v. Ahlefeldt og Louise v. Rantzau Anno 1700“.

Opførelse af nyt Gymnastikhus paabegyndtes i Sommeren 1939. Af større Arbejder er der udført følgende: Anlægsbro i Søen ved Haven, de før nævnte ideelle Skydebaner, Vejforbedringer og Anlæg af Køkkenhaver.

Saa vel her som i saa mange andre af vore militære Lejre, har Foreningen „Dannevirke“ straks fra Lejrens Oprettelse glædet og gavnet Soldaterne ved Udsmykning af Opholdsstuerne.

Et Andelsselskab, hvis Formand er Kaptajn *Johnstad-Møller*, Lejrens første Kommandant, overtog i Efteraaret 1938 Søgaard Kro, der skulde til Tvangsauktion, for at ombygge Kroen til et tidssvarende dansk Samlingssted for Egnens Befolkning og et Sted, hvor de Værnepligtige fra Søgaard kunde tilbringe deres Fritid i et Soldaterhjem efter samme Mønster som dem, K. F. U. M. har i Landets Garnisonsbyer.

Søgaard Kros Skæbne var et Spørgsmaal, der paa Egnen tillægges stor national Betydning, Kroen har altid været særlig søgt af den dansksindede Del af Befolkningen, og man saa den derfor meget nødig gaa over til tysksindede Ejere. Handelsbankens Aabenraa-Afdeling har ydet virksom Støtte til Gennemførelsen af denne smukke Plan, og som Soldaterhjemmet nu er indrettet, er det et uvurderligt Gode for Søgaards Soldater, ligesom Kroen Søgaardhus samtidig er indrettet tip-top moderne med alle Bekvemmeligheder. Søgaards gamle Kro staar saaledes den Dag i Dag genrejst som et af Landsdelens smukkeste og mest velindrettede Forsamlingshuse.

Søgaards Omdannelse til militær Lejr, er for Hæren en Juvel, som den ikke før i Tiden har været i Besiddelse af. Ikke alene i national, men ogsaa i økonomisk Henseende betyder Lejren allerede overordentlig meget; Omegnens Handlende og Haandværkere har da ogsaa forlængst opdaget dette.

Det er derfor næsten overflødig at anføre, at saavel Befalingsmænd som menige stadig faar en hjertelig Modtagelse paa Egnen, ikke alene indenfor Klipleve Sogn, men ogsaa fra Nabosognene, ligesom mange gamle Soldater fra nær og fjern, gennem Aarene ser ind paa Søgaard, naar deres Vej falder der forbi, for at genopfriske gode gamle Minder. Men ogsaa Egnens Befolkning har altid været velkommen paa Søgaard, og mellem Officerer og Mandskab paa den ene Side og den sønderjydske Befolkning paa den anden Side er der efterhaanden knyttet de varmeste Venskabsbaand, der stadig har overordentlig stor Betydning for Genopvækkelsen af Forsvarsviljen i det bredere Lag.

En saadan Holdning og Interesse, som her vises Hærens Gerning fra Befolkningens Side, til Styrke for Troen paa en lykkelig Fremtid for denne, kan vi Befalingsmænd ikke være taknemmelige nok for.

Søgaardhus.

Tillæg.

Ved Siden af Søgaards rige Historie, knytter der sig *mange gamle Sagn og Fortællinger* til denne Egn. Der fortællles saaledes:

„Om de 2 Herskaber, der ejede Herregaarden Søgaard, de vel begge var Ahlefeldter, men at de ligegodt var meget fjendtlige mod hinanden. Det ene Herskab, der boede paa Gaarden, ejede Skoven og Jorden, men det andet ejede Fiskeriet og Søen. Naar Søen saa om Vinteren var tilfrossen, huggede han, der havde Skoven, en hel Del Bøgetræer om og slæbte dem ud paa Isen og lod dem ligge dér, til de sank; naar Isen saa smeltede, forhindrede de det andet Herskab i at fiske.“

At man i Søgaard Sø, hvor Ruinerne af det gamle Slot ligger, „havde set, at der om Vinterdage, naar Søen var belagt med Is, ud fra Ruinerne kom en Del Jægere med flere Kobbelt Hunde, og under Hundeglam gik det tværs over Søen i vestlig Retning ad Skoven til, og en stor Slæde, fuldt belæsset med Mennesker, kom bagefter. Folk sagde, at Herren paa Søgaard havde Dyrkning af Jorden og Græsgang for Kvæget, hvorimod Han paa Slottet havde Fiskeriet i Søerne og Jagten i Skovene, men der var altid Fjendskab imellem dem.“

„At ond og god Broder aftalte Væddemaal i Stedet for Tvekamp; den onde kom for sent til Stævnet og maatte da tjene Djævelen, fulgtes altid af en sort Hund. Han dræbte i Vrede en Arbejder, der siden gik igen og plagede ham; ogsaa Junkeren gik siden igen, begge manet af Præst.“

Om den store Kostald sagdes det, at der var en Fodergang, der delte de 150 Kreaturer i 2 Rækker. Stalden gik fra Øst til

Vest og i Midten var der en Overgang, saaledes at Besætningen var delt i 4 Dele. „I den Del, som laa i den sydvestlige Del af Stalden, var det altid galt fat med Spøgeri om Natten. Var der en Ko, der kælvende, eller var der en, der havde revet sig løs, var det næsten umuligt for Røgterne at faa Orden paa Sagerne. Lygten gik altid ud, og det var ligesom der blev skubbet og maset paa, saa at de hverken kunde komme frem eller tilbage, og de var altid saa fortumlede i Hovedet, naar de endelig blev færdige, at de næppe vidste hverken ud eller ind.“

Til Gaarden hørte to Indkørsler, men „dersom nogen ved Midnatstid kom og vilde køre ind ad den nordligste, lod det sig ikke gøre; det var umuligt at faa Hestene til at gaa frem, enten man saa brugte Pisk eller førte dem ved Hovedet, man maatte vende om og køre ind ad den sydlige Indkørsel.“

Vejen fra Klipleve til Graasten gaar Nord om Søgaard. Lige udfor Gaarden paa den anden Side af Vejen ligger Gaardens Sprøjtehus. Dersom nogen ved Nattetid vil gaa om ved Husets Østside, er det, „ligesom om der er noget, der snærer sig om Benene paa dem, og det er næsten uundgaeligt at falde.“

Den store Mark, som laa Nord om Gaarden, kaldtes „Nat-kobbet“. Hvis Folkene eller Daglejerne fra Gaarden vilde skyde en Genvej og gaa tværs over Marken, „fo'r de, hvad enten det var Mørke eller Maaneskin, altid vild og kunde gaa i timevis; naar de saa endelig fandt et kendt Sted, var det i Regelen altid det Sted, hvor de var begyndt at gaa. De paastod alle, at det, der forvildede dem, var, at de ligesom gik imellem en Flok sorte Svin, saa at de ingen Vegne kunde komme.“

Endvidere fortælles der i Egnen omkring Søgaard mange Spøgeseshistorier: „I Søgaard har der ligget et Slot Øst for Landevejen, omtrent 13 km Syd for Aabenraa. Slottet er blevet skudt i Grus for lang Tid siden; men der staar endnu nogle tykke Egetræspæle, som Vindebroen har været bygget paa. Slottet laa nemlig paa en Forhøjning midt i en Sø, som man kaldte den lille Sø, da der paa den anden Side af Landevejen er en større Sø, hvorved der senere er bygget en Herregaard med Navn Søgaard. Her holdt Spøgelserne særligt til. Kun for 30 Aar siden kom der hver Nat en stor sort Puddelhund ind i Røgterens Værelse; den gik hen til Sengen, satte begge Forpoterne op paa Sengekanten og saa stift paa ham. Men der var ingen, der havde turdet vove at tiltale den, hvorefter den saa ganske roligt var gaaet sin Vej igen.“

Man siger ogsaa, „at der er underjordiske Gange endnu, men man har ikke været saa heldig at finde dem, trods det, at mange har prøvet paa at grave og søge i Jorden omkring det Sted, hvor Slottet har ligget; dog har man her fundet mange værdifulde Genstande, saaledes i et Bagehus, som var bygget af Sten, der havde siddet i Slottet. Ogsaa havde man en Messing-Spyttebakke, som var fundet dér, hvor Slottet havde været.“

Endvidere fortælles der, „at man ved Nattetid adskillige Gange havde set 7 Lys vippe over den store Sø, og eftersom der nu ialt er druknet 7 Mennesker i denne, mener man, at det har været Forvarsler.“ —

I Nærheden af Søgaard, ved en stor Bondegaard, staar der et stort Træ, som man er blevet ved med at værne om, og man har muret det ud indvendig med Cement, for at det ikke skal falde, da det er meget raaddent; thi man tror, „at naar denne Eg falder, vil Gaarden brænde, og der vil da ske en Ulykke.“

Naar man fra Gaarden vilde ud til Klipleve Vej, laa der en Hund paa venstre Haand lige i Udkørslen. Mange har set den. Det fortælles, „at en Jomfru Hansen, som tjente der, en Aften efter Sengetid sad og skrev, da var det, ligesom en Storm fo'r igennem Kammeret, og Vinduer og Døre fløj op. I et Kammer ved Siden af stod der en Bogreol med en Del Bøger paa, og det var, som om de styrtede ned. Hun blev bange og sagde næste Dag, at hun ikke vilde være der, naar de Bøger skulde blive. Hun har vel sagtens troet, at det var nogle slemme Bøger, og de er ogsaa siden blevet flyttet til Klipleve.“

Endvidere, „at der paa Godset Søgaard var en Del unge Karle, som var i Tjeneste dér; blandt dem var der en, som hed Jens, og med ham vilde alle gerne drive Løjer. Saa var det en Aften, at en af dem fortalte, at han havde hørt, at der skulde ligge en Skat begravet et Sted inde i Skoven. De spurgte da Jens, om han turde vove at gaa derind ved Midnatstid og grave Skatten op og tage den med sig til Gaarden. Derpaa svarede Jens: „Ja, det skal jeg nok gøre!“ Men en af Karlene sagde til ham: „Hvis der nu kommer en efter dig, saa maa du ikke kaste Skatten fra dig og løbe din Vej.“ Men Jens lovede, at han nok skulde bringe dem Skatten, thi han troede ikke, at der kunde komme nogen og forskrække ham. Jens gik saa i Seng for at hvile et Par Timer, indtil han skulde af Sted efter Skatten. Medens han sov gik et Par af Karlene ud i Skoven med en Sæk, som de havde fyldt med al Slags Ting, og gravede den ned der paa Stedet, hvor Skatten skulde ligge. En af de andre Karle fik sig udklædt og forsynet med et Par store Kohorn paa Hovedet, saa han lignede en Trold. Hornene havde han faaet ved Ejeren, som havde slagtet en Ko om Formiddagen.

Da Jens vaagnede og saa, at Klokken allerede var saa mange, skyndte han sig i en Fart af Sted, men „Trolden“ listede sig ubemærket efter ham, og holdt sig paa en bestemt Afstand, for at han ikke skulde ane Uraad. Da Jens havde fundet Skatten, blev han saa glad, og nu gjaldt det om at komme hjem i en Fart. Da han var gaaet et lille Stykke, hørte han pludselig en, som raabte: „Staa“. Jens blev bange og tog til at løbe, alt hvad han kunde; men „Trolden“ løb ogsaa og blev ved med at raabe efter ham. Jens kunde ikke løbe ret længe, thi den svære Sæk, han havde paa Ryggen, trykkede ham, og da han vilde vende sig

om, saa han en Skikkelse med et Par lange Horn paa Hovedet, og som jo maatte være en Trolde. Af bare Forskrækkelse tabte han Sækken, og saa gik det, alt hvad Benene kunde løbe, hjem. Da han om Morgenen kom op, saa de andre Karle, at han saa forstyrret ud, og de spurgte ham da, hvor han havde gjort af Skatten. Han svarede med rystende Stemme: „Den har Fanden taget“.

De her meddelte Sagn stammer fra Dansk Folkemindesamlings Samlinger paa Det kgl. Bibliotek.

Fælles for dem er, at de er nedskrevet i det 20. Aarhundrede.

Fortegnelse

over

Kommandanter paa Søgaard.

Kaptajn *S. E. Johnstad-Møller* (Jan. 1935—1938).

Oberstløjtnant *P. F. L. B. Hintz* (1. November 1938—